

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
VIII. Dizi - Sayı: 29

**KONUR ALP GAZİ
VE DÜZCE TARİHİ SEMPOZYUMU**

Bildiriler

Yayına Hazırlayanlar
Ali ERTUĞRUL – Fırat YAŞA

23-24 Kasım 2018, Düzce



ANKARA, 2020

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA ALP/ALPEREN TİPİ VE ÂŞİK PAŞA'NIN *GARİPNAME*'SİNE GÖRE TİPİN ÖZELLİKLERİ

METİN AKKUŞ*

GİRİŞ

Edebi metinler sosyal yaşamın aynasıdır. Eserinde kendi anlam dünyasını oluşturan müellif, yaşamdan aldığı insanı ve sosyal çevresini edebi metne yerleştirir. Klasik metinlerde insan kimlikleri, ya yaşamış gerçek kişilikler olarak, ya da, bu kimliğin kurgusal görünüşleri olarak okuyucu ile buluşur. Tarihi süreçte, gerçek kimlikleriyle bilinen kişilikler ideal boyuta aktarılır. İdealize edilen kişilikler *tip* adlarıyla metne sokulur.

Türk-İslam kültüründe, insanın dış dünyayla ve kendi iç dünyasıyla mücadelesi (mücadele), temsili/sembolik tiplerle karşılanmıştır. Savaş/mücadele çevresinde; cesaretleri, kahramanlıkları, yaşam felsefeleri ve yaşama biçimleriyle topluma mal olmuş pek çok tarihi kişilik de, zamanla örnek/kurgu tiplere dönüştürülmüşlerdir.

Türk tarihinde savaşçı kimliklerin tip karşılığı alplerdir. Alp; *kahraman*, *babayiğit*, *bahadır*, *pehlivan* anlamındadır. Aynı şekilde alp-eren; *yiğit*, *bahadır* anlamlarında kullanılmıştır. Alplık; *serkeşlik*, *asilik*; *kahramanlık* ve alplık etmek; *cesaret göstermek* anlamlarıyla, kelime kökeniyle ilgili olarak kayıtlara düşmüş diğer kullanımlarıdır.¹

İslamiyet döneminde alp/alperen tipi; *gaza eden*, *ordunun başına geçen*, *savaşan*; *savaştan sağ ve muzaffer dönen*; *böyle bir ordunun başkumandanı*²

* Prof. Dr., Düzce Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi. metinakkus@duzce.edu.tr

¹ *Yeni Trama Sözlüğü*, TDK Yayını, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1983, s. 8.

² Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1984, 6. Baskı.

anlamlarıyla tanımlanan *gazi* tipine evrilecektir. Erken İslamlaşma dönemlerinde alp tipi, İslam adına savaşan *mücahid* tipiyle bir süre birlikte yaşatılmıştır. Tarihi süreçte alp/alperen ve *gazi* adlarıyla karşılanan tip adı, sonraki dönemlerde tamamen *gazi* tipiyle temsil edilir. ...*gazi, Türklerin İslamiyet'i kabul edip yerleşik hayata geçtikten sonra meydana getirdikleri kahraman tipini yansıtırken ikincisi alp, Türklerin henüz İslamiyet'i kabul etmediği ve göçebe hayat sürdüğü dönemlerde oluşan kahraman tipini yansıtmaktadır...*³

Tipin İslamiyete geçiş öncesi ve sonrası gelişimleri *ribat, Horasan erenleri* ve *sınır boyu mücahitleri/hafif süvari birlikleri* gibi kavramların ayrıntılarında yer almaktadır.

Sempozyuma konu olan Konuralp Gazi'nin kurgusal kimlik karşılığı olan *gazi* için bazı notları burada kaydetmek yararlı olacaktır.

Fütuhat'ın temel tiplerinden biri, *cihatçı/savaşçı* anlamıyla "*gazi*" tipidir. Türklerin İslamiyeti kabulünden önceki dönemlerde İslam ordularıyla ilk karşılaşmalarında bir savaşçı gençlik teşkilatı vardır (ayyar/fityan). Anadolu'da sonradan oluşturulan gençlik teşkilatlarından *abilik* teşkilatının oluşturduğu *feta/fityan* tipi ve *fütüvvetname* türündeki anlatı tipleri, savaş gerisine çekilmiş tip grupları olmalarına karşılık, ortak yaşam felsefeleri nedeniyle *gazi* tipinin savaş dışındaki yaşama biçimini oluşturan ve devamını sağlayan metinlerdendir. Benzeri tip gruplarını, *menakıpname, velayetname* benzeri türler de beslemektedir.

İslamiyetin öğretileri arasındaki din düşmanları ile savaş (*cihat*) ve nefisle savaş (*mücadele*) anlayışı, Türk-İslam toplumunda hem *gazi* hem de *veli* tipini birbirine koşut olarak geliştirmiştir. Türklerde zaten var olan *gözü pek yiğit* alp tipi, kendi nefsi ile de savaşmayı bilen *veli/eren* tipiyle birleşerek dinamik bir tipe dönüşür. Bu defa Türk-İslam kültürünün yeni *gözü pek yiğit savaşçısı*; alp-eren'dir. Her iki tipin kültür tarihi ve edebi metinlerdeki konumunu değerlendiren M. Kaplan'ın *Tip Tahlilleri*⁴ çalışmasındaki ilgili tiplere dair yorumları bu dikkatle takip edilmelidir.

³ Tunay Karakök, "Osmanlı-Bizans Ucunda İki Savaşçı Grup: Gaziler ve Akritailer", *Kesit Akademi Dergisi*, 4/13 (2018), 216.

⁴ Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar/Tip Tahlilleri*, Dergah Yayınları, İstanbul 2001.

Konuyla ilgili kaynaklar gözden geçirildiğinde; Moğol istilasının önüne katıp sürüklediği Türkmenlerin Selçuklu sultanları tarafından uç bölgelere yerleştirilmesi ve Müslüman olmayan unsurlarla karşı karşıya kalan uç beylerinin var olma ve İslamı yayma mücadelesi, Anadolu'nun çeşitli bölgelerine dağılmış Türk Beylikleri bünyesindeki diğer savaşçılar gibi, en uç noktadaki Kayı boyunun çevresinde *gazilik* unvanlı savaşçıların toplanarak ezici bir güç oluşmasını sağlar. Osmanlı'nın bölge tekfurlarıyla giriştiği çetin mücadele süreci ve sonrasında Türklük geleneğinden gelen alplerin bir de *gaza* felsefesiyle donanarak tarihe damgasını vuran *Devletialiosmaniyé*'nin oluşumuna temel taşı oluşturdukları; unvanlarını *alperen gaziliğe* yükselttikleri; zaman içinde *alp* unvanını terk ederek adlarının arkasına *gazi* unvanını eklemekle yetindikleri anlaşılmaktadır.

Gazi tipini destekleyen gerçek kimlikler, tarihi süreçte çeşitli savaşlardaki etkinlikleri ve başarılarıyla ün salmış en üst seviyede devlet adamları ve en alt seviyede İslam ordularının neferleridir. *Han Gazi* ünvanıyla anılan birçok Osmanlı devlet adamı ve adının arkasına *gazi* sıfatı eklenen *mücahidin*; tipin zengin bir kimlik olarak edebi metinlerde yer almasına zemin hazırlamıştır. Gaziler yalnız bir kimlik/tip değil, aynı zamanda ...*ordudaki veya büyük şehirlerdeki belli bir zümreyi tanımlayan...dini olduğu kadar siyasi meşruiyeti de olan bir zümredir.*⁵

Gazilik bir yaşam felsefesinin oluşturduğu dini boyutu olan bir tip olduğu kadar, bir toplumsal mesleki topluluk (uç bölge savaşçıları) tipini de karşılar.

Osmanlıda *uç beyliği* kavramı, *sınır muhafızlığı* diyebileceğimiz bir uygulamanın hayata geçirilmiş şeklidir. Bu beyliklerin ana ögesi, *savaşçı* olarak yaşamlarını sürdürenlerden oluşan birliklerin sınır bölgesindeki toprakları işletmesi, savaş sırasında ise orduya destek sağlayacak gazilerden oluşmaktaydı. Benzeri uygulamanın Osmanlı'nın sınır komşusu olduğu Bizansta'da uygulandığı ve bu birliklerin *akritai* olarak adlandırıldığı tarih araştırmalarından takip edilebilir.⁶

Konuralp Gazi'nin de Osmanlı Beyliği'nin uç beylerinden biri olarak tarih kayıtlarına girdiği anlaşılmaktadır.

⁵ Karakök, *a.g.e.*, s. 211.

⁶ Sınır kuvvetleri "gaziler" ve "akritai"lerin etkinlikleri ve iki grubun karşılaştırması için bkz. Karakök, *a.g.e.*

Sempozyuma konu olan Konuralp Gazi, toplumda gerçek kimliğiyle var olan tarihi bir kişiliktir. Ancak adına eklenen *alp* ve *gazi* kavramları onun yaşam karşısındaki duruşunun davranış karşılığıdır. Konuralp Gazi şahsında ortaya çıkan kimliğin *kurgusal kimlik* olarak *alp/alperen*, *gazi ve veli* tipinin edebiyata yansımaları bu çalışmanın temelini oluşturacaktır.

Değerler sistemini destekleyen edebi metinler sıralandığında bunların bir kısmının *alp/gazi* tipinin yaşam felsefesini destekleyen metinler olduğu görülecektir: *menakıpnameler*, *fütüvvetnameler* ve *gazavatname* gibi pek çok edebi tür bu metinleri oluşturan başlıklardan bazılarıdır.

Alp tipi, klasik edebiyat geleneğinin tarihi sürecinde, savaş çevresinde oluşan *gazavatname* (ana tür) ve türevleri (alt tür) *sefername / cenkname / fetihname / zafername / kudumiye ve sulhname* gibi, ana kahramanı *gazi* tipinin erken dönem varyantıdır.

Edebiyat araştırma çalışmalarında, edebiyat ve kültür tarihimizin kurgusal kişiliklerini de değerlendirmiş olan değerli bilim insanı Mehmet Kaplan *Tip Tablilleri* alt başlıklı çalışmasında *Gazi* [*Alp*] ve *Veli* [*Eren*] tipini ayrı ayrı iki başlık altında değerlendirmiştir.⁷ Eserde, *gazi* ve *veli* tipleri başlığıyla anlatılan kurgusal kimlikler, Türk-İslam kimliğinin temel taşlarındandır.

Savaşçı kimlikleriyle İslam devletlerinin arasına katılan Türkler, kısa sürede, devlet yönetecek kademelerde görülmeye ve akabinde devletin bizzat kurucusu ve sahibi konumunu kazanmaya başlamışlardır. Selçuklular ve Osmanlılar gibi, daha birçok devlet sahibi oluşları, Kaplan'a göre; İslamiyet'i benimsemelerinde *...gazaya kutsal bir mana vermeleri, disiplin ve ahlak duygularının rolü* etkisiyledir. Bu etki, *eski Türk destanlarında alp tipinin gazi tipi* haline gelmesiyledir.⁸ *Gazi* tipi, eski *alp* tipinin devamıdır. İslam dininin değerler sisteminin yayılmasında *gazi* ve *eren/veli* tipinin taşıyıcı, yayıcı ve yüzyıllar boyunca devam ettirici etki ve rolünü Kaplan bir arada anmıştır.⁹

Tiplerin yüzyıllar boyu halk yaşamındaki anlatımlarla zenginleşmesi ve çeşitlenmesi sonucu; Osmanlı kültüründe *gazi* tipinin ilk elden devleti

⁷ Kaplan, *a.g.e.*, s.112-119 ve s.120-131.

⁸ *a.g.e.*, s. 112.

⁹ *a.g.e.*, s. 120.

yöneten devlet adamlarına has bir ad olarak kullanıldığı görülür¹⁰: Osman Gazi ve Orhan Gazi gibi. Henüz Beylik döneminin hazırlığı içinde gazi unvanlı yöneticinin, gelecekte devlete talip olabilecek kardeşleri veya kader birliği için birlikte hareket ettikleri beyleri, ise alp unvanlarıyla anılmışlardır. *Kroniklerde Osman Gazi'nin birlikte hareket ettiği başta kardeşi Gündüz Alp, Aykut Alp, Turgut Alp, Konur Alp, Hasan Alp ve Saltuk Alp* gibi.¹¹ Ancak yine ilerleyen süreçlerde bu kişilerin de alplik unvanlarının arkasına gazi unvanı da eklenmiştir: *Konurâlp Gazi* gibi.

Osmanlının cihan hakimiyeti dönemine gelinceye kadar devlet adamlarının hem gazi, hem de veli sıfatlarıyla edebi metinlere konu edilmelerini de tipin devlet adamı seviyesinden, ordu neferine ve toplumdaki her hangi bir bireye kadar aynı kimlikle donatıldığını gözlemleyebiliriz.

Devlet adamlarının gazi sıfatıyla esere konu olmasını bir örnekle hatırlayalım:

Cihân-ı kerem Hân Süleymân-ı Gâzi
Şeb-i âsmân-taht u hürşid-efser (Baki)

Yine Sultan Beyezıt'ın, *Bayezid-i Veli* unvanını da bu vesile ile hatırlatmakla yetinelim.

Osmanlı neferleri için gazilik, bir yaşam felsefesine dönüşmüştür. Edebi metinler bu yaşam felsefesini anlam yoğunluğu olan özlü metinlerle ifade etmişlerdir:

Döşekde cân çekişmek key belâdur
Kılıçdan yara irmek hoş safâdur
...
Gazâ deryâ vü biz mâh-ı şeydâ
Ne dirlik mâhiye olmasa deryâ (Suzi Çelebi)¹²

¹⁰ Cumhuriyet döneminde de bu felsefenin ve kültürel kodun devam ettirildiği; Gazi Mustafa Kemal Atatürk adıyla özdeşleştiğini hatırlayalım.

¹¹ Karakök, *a.g.e.*, s. 117.

¹² Suzi Çelebi'nin eserinden yapılan alıntılar, M. Kaplan'ın araştırmada anılan çalışmasından aktarılmıştır.

Kaplan, hem devlet adamlarının hem de beylerinin bu kimlikle yetişmelerinde geçmişten beri yaşanmışlıkların anlatı kahramanları aracılığıyla birer kimlik halinde benimsendiğini ifade ederek bir yaşama biçimine dönüştürüldüğünden hareketle bu oluşumu sağlayan anlatıların başında *gazavatname* türü ve anlatılarından örneklemeler sunar. Nitekim bir gazavatname kahramanı olan Fatih dönemi gazilerinden Mihailoğlu Ali Bey'in Osman Gazi'nin savaş arkadaşı Köse Mihal ailesinden gelmesi bu ilişkiyi ifade etmektedir.¹³

Gerçek kimlik sahiplerinin çevrelerinde oluşan anlatıların zaman içinde tipler oluşturması doğal bir gelişmedir. *Oğuz Kağan* veya diğer *Dede Korkut* anlatılarından Osmanlı padişahlarının çevresinde oluşturulmuş anlatılara; mesela, *selimname* ve *süleymanname*lere varıncaya kadar gazi tipinin oluşumunu sağlayacak onlarca gerçek kimlikli insan vardır. Bu tiplerin oluşumunda, Türk dünyasının İslamiyeti kabulünden öncesi ve sonrasında oluşmuş *Hamzaname*, *Şehname*, *Battalname*, *Saltukname* gibi anlatı kahramanlarının etkisini de hatırlamakla yetinelim. Nitekim bir savaş anlatısı olan Suzi Çelebi gazavatnamesinde (Mihailoğlu Ali Bey) İslam savaş geleneğinin kahramanlarından veya tiplerinden Hz. Ali, Hz. Hamza; Erenler ve Seydi Gazi gibi, gazi kimlik ve tipleriyle Mihailoğlu Ali Bey arasında ilişki kurulur:

...

Erenlerden kuşanmışdur kuşağı

Yakardı Seydi Gazi'den çerağı (Suzi Çelebi)

Türün örneklerinde tipin özellikleri, Türk-İslam geleneği içinde karılmış ortak özelliklerdir. Erken dönem edebi örneklerinden biri olan *Garibname*'nin tipin özelliklerini tek tek sıralaması, sonraki dönem edebi eserlerinde tipin özellikleri ile aynıdır. Suzi Çelebi'nin, metinlerarasılık bağlamında, Aşık Paşa ile bağlantı kurduğu anlaşılmaktadır: *Nefisle cihad, düşmanla cihad; velayet, cesaret (şecaat), mertlik, cömertlik (seha)*... vs. her iki eserin ortak kavramlarıdır;

...alp cesur/cömerttir (Aşık Paşa).

...

¹³ Kaplan, *a.g.e.*, s. 113.

Şecaatle sebâ Hak'dan atâdur

Sebâ ehli şecî olsa revâdur (Suzi Çelebi)

...

...alp yalnız olmaz (Aşık Paşa).

...

Ol ayun gerçi yıldızdan kulı çok

...

Anuþ söyleyelüm nâm ü nişânın

Halîl ü Yunus u Cerrâh u Şâmi

Gazâ'nun çâr erkân-ı izâmı (Suzi Çelebi)

Çalışmamızda, alp-eren ve gazinin grup tipi özellikleri, erken dönem edebi eserlerimizden *Garibname*'den tespit edilerek değerlendirilmiştir. Eserin müellifi Aşık Paşa, kitabının “*Dokuzuncu Destan*” bölümünü, “kahramanlar” konusuyla “*Pehlevanlar ve Bahadurlar*”a ayırmıştır. İlgili Bölüm, kahramanların özelliklerini tek tek sıralayarak tipin yaşama kurallarını tespit etmektedir.

GARİPNAME METNİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aşık Paşa, eserinin; *Pehlevanlar ve Bahadurlar* olarak adlandırdığı tiplerin mücadelelerini anlatan bölüm (Dokuzuncu Bab) içeriğinde: *inancının gereğini* hakkıyla yerine getirme çabası olan veli ile alp tipini karşılaştırarak bir bakıma, ideal Müslümanca yaşamın gereği olarak tanımlanan *cihad-ı ekber ve cihad-ı asgar* düsturuyla şekillendirir. Bölüm başlığına göre bahadurlar; *mal ve mülkü korumak*; ehli-Hak (veliler/erenler) ise; *din düşmanları ve şeytani işlerle savaştırmak* (muharebe/mücadele) için dokuz özelliği düstur edinmelidirler:

DOKUZINÇI DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN BEYÂN İDER

*PEHLEVÂNLAR VE BAHÂDURLAR AHVÂLİNİ BİL KİM
BAHÂDURLAR DOKUZ NESNEY-İLE MUHÂFAZAT-I MÜLK
VE MÂL İDERLER VE EHL-İ HAK DAHI DOKUZ NESNE-Y-İLE
MUHÂREBE A'DÂ-YI DİN VE AHZÂB-I ŞEYÂTİN İLE İDERLER*¹⁴

¹⁴ Kemal Yavuz, *Aşık Paşa Garib-nâme I/1, I/2*, İstanbul 2000, AKM, Türk Dil Kurumu Yayını, s.429.

Bölümün tamamının işlenişinde; savaşçı (bahadır/alp/gazi) grup tipinin aynen hak ehli / veli grup tipiyle benzer özelliklerle donatılarak alp-eren (muharip / mücahid / mücadil) grup tipinin oluşumuna zemin hazırladığını da belirtelim.

Bahadırlar, düşmanını yenmek ve onu yönetmek; alp/alp-eren adını almak istiyorsa dokuz özelliğe sahip olmalıydılar:

1. Cesur yürek (muhkem yürek)
2. Kol kuvveti (bazuda kuvvet)
3. Çaba (gayret)
4. At
5. Kıyafet (ton)
6. Alet (yay)
7. Alet (kılıç)
8. Alet (süngü)
9. Arkadaş (yâr)

Şaire göre alplık, düşmanla savaş (muharebe/mücahede) gibi, *nefisle de savaşmaktır* (mücadele/mücahede).

Dîn içinde şoldur alplık kim kişi / Nefsini basmak ola her dem işi (8554)

Bunun için de dokuz şart/özellik sayılır:

1. Velilik
2. Benliği şımartmamak (*nefsi üzmemek*)
3. Yetinmek (*kifayet*)
4. Aşk
5. Tevekkül
6. Dinin Yasaları (*seriat*)
7. Bilgi (ilim)
8. Yüksek irade/emek (*himmet*)
9. Dost (*yâr*)

Aşık Paşa, kahramanlık, yiğitlik çevresindeki tipi *alp* ve tipin

davranışlarını *alplık* ve *veli* ve *alp* tip davranışlarının ortak görünüşünü de *alperen* olarak bizzat tespit eder:

Eydeyüm bir bir saña abvâlini / Kim bilesin alp erenler hâlini
Alplık eylep degmeden ad almadı / Yağıdan korkan durup dad almadı
Zîra kim alplık geñez nesne degül / Kim öninde cümle düşmân ola kul
(8990-92)

Şimdi, Aşık Paşa'nın alp/alperen, gazi ve veli tiplerinin saydığı özelliklerini biraz daha ayrıntılı olarak kayda alıp gözlemlerimizin sonucunu değerlendirebiliriz:

1. Cesur yürek (*muhkem yürek*)

Alp eren oldur kim anuñ yüregi / Ola cümle leşkerüñ ol diregi
Yüregi muhkem kişi oldı dilir / Yagrya heybet birağur hemçü şir
Pes yürekdür alplıguñ ilk âleti / Anuñ-ıla olur alplık hâleti
(8495-98)

2. Kol kuvveti (*bazuda kuvvet*)

Hak çü virdi ilk aña muhkem yürek / Pes ikinci, bâzuda kuvvet gerek
Bâzusında kuvveti olmaz-ısa / Alp olmaz tende güci az-ısa
Alp erende kuvvet olmak yaraşur / Zîra çok kuvvetlülülerle urışur
(8499-8501)

3. Çaba (*gayret*)

Pes bu kez gayret gerek ol kişiye / Kim anuñla kendü cânına kıya
Alp ere gayret-durur üçinçi hâl / Gayreti olmaz-ısa alplık muhâl
Hamyet olmaz gayreti yok kişide / Gör nidur kim ol kişi ne iş ide
Alplıguñ bir âleti hamyet-durur / Hamyetüñ aslı nedür gayret-durur
(8505-8508)

4. At

Alplara dördinçi âlet at-durur / Alplara bu at key âlet-durur
Alplığı er ne'yle eyler at-ıla / Alp ere key at gerek kim atıla
Nitekim Hamza binerdi Aşkar'a / Hem binüt olmuşdı Düldül Haydar'a
(8511-8514)

5. Kıyafet (*ton*)

Pes bişinçi âlet alpa ton-durur / Alpa alplık adını ton bildürür
(8522)

6. Alet (*yay*)

Alplara altınçı âlet yay olur / Anuñ-ıla çavı ile yayılır
Katı yay çekmek ü uzatmak ere / Key hünerdür kime kim Tañrı vire
Alp kişi yaysuz yaraşmaz yağıda / Yay-ıla ol niçe dirnek tagıda
(8525-8527)

7. Alet (*kılıç*)

Pes kılıçdur âletüñ yidinçisi / Oldur alpuñ altını vü inçüsi
Kılıç üzre and anuñçun içilür / Kim bu kâfir kanı andan saçılır
Gâziler dini kılıçla açdılar / Kâfir oldur kim kılıçdan kaçdılar
(8532-8534)

8. Alet (*süngü*)

Alp elinde süñü yavlak yaraşur / Erüñ alpi ilk süñüyle vuruşur
Süñüyi er anuñ-ıçun oynadur / Adı bilnür süñi çün kim oynanur
Düşman anı görür eydür alp-durur / İmdi aña karşı kankı kalb durur
Süñü sekzinçi âletidür alp erüñ / Pes süñüsü olsa gerek alplarun
(8538-8542)

9. Arkadaş (*yâr*)

Cümle âlet oldı bu kez yârı yok / Bile ardinça yorır dildârı yok
Çün kafâdâr olmaya pes neyleye / Dört yanını kendü niçe bekleye
Bil ki alplık yalnız olmaz iy safâ / Nitekim yalnız degüldi Mustafâ
(8542-44)

Şair, tipin kendi iç dünyasıyla ilgili yaşam kurallarına geçmeden önce bir kere daha ölçütlerini özetleme ve kanaatini belirginleştirme ihtiyacı duyar:

İşbu tokuz nesnedür alp âleti / Bu tokuzsuz olmaz alplık hâleti
Kimde varsa bu tokuz nesne tamâm / Alp adıyla okır anı hâs u âm
Adanur ol âlem içre alp adın / Ol bilür niçe'ydüğün alplık dadın
Uşbu zâhir alplığın eytdüm saña / Şerh ü takrîr eyledüm önden soña

Bildüñ alplık dünyada niçe-y-imiş / Diñle imdi dîn içinde ne-y-imiş
(8549-8553)

Dış dünyayla mücadelenin toplum düzeni, toplum sağlığı ve yaşam istikrarı için gerekli görüldüğü; bireyin yaşam düzenini ise kendi kendiyile mücadele ve nefsin isteklerini kontrol altında tutma olarak tespit eder. Bu mücadele için de teklif edilen dokuz ilkenin yerine getirilmesi gerekir:

Alplığı ne'ymiş aña âlet nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
Aña elbette tokuz nesne gerek / Kim anuñla ol ola dîne direk
(8569-69)

1. Velilik

İlk velî olmak gerekdür ol kişi / Kim anuñla başa ilte her işi
Ol vilâyet tahtını kâyim duta / Lâcerem kim her ne oynarsa uta
Ger vilâyet olmasa anda 'ayân / Dîn yolında alp degül bellü beyân
Evlîyâdur ol kim aña korku yok / Dünyada hem âbiretde kaygu yok
(8571-74)

2. Benliği şımartmamak (nefsi üzme)

Bildüñ uş ilk âletin dîn alpınuñ / Anuñ-ıla añladuñ alpın dinüñ
İmdi gör ne'ymiş ikinci âletin / Şoldur ol kim üze nefsiñ takatın
(8580-81)

...

Kimde kim yoksa riyâzet er degül / Anuñ-ıçun nefsiñi yiñer degül
Çünkü kendü nefsiñi ol yiñmeye / Dîn içinde niçe alplık eyleye
(8583-84)

3. Yetinmek (kifâyet)

Geldük imdi ol üçinçi âlete / Kim anuñla geldi her iş bâlete
Ol kifâyetdür ki başlarda olur / Anuñ-ıla her bir iş zabta gelür
(8585-86)

...

Bî-kifâyet kimsene yol varmadı / Nefsine basıkdı iş başarmadı
(8591)

4. Aşk

İmdi dördinç âlete geldük bu kez / Ol dabı ne'ydüğini bildük bu kez
 Ol bu 'ışkdur kim canı götrür uçar / Yügrük atdan ol uçar kuşdan geçer
 Bindiler 'ışk atına dîn alpleri / Karşularna durmadı hergiz çeri
 (892-94)

5. Tevekkül

Şol-durur ol kim tevekkül tonını / Tonana vü duta hakk'a yönini
 Kimde kim yoksa tevekkül'er degül / Kendü nefsi leşkerin yiñer degül
 (8600-01)

6. Dinin Yasaları (şeriat)

Ol dabı bitdi yine bir gör bu kez / Ne'ymiş ol altınçı âlet sor bu kez
 Ol şeriat biligidür iy safâ / Kim kuşanmışdı anı ol
 Mustafâ Kangı şahsuñ kim bilinde ola ol / Cümle halk içre açukdur aña yol
 (8607-10)

7. Bilgi (ilim)

Çün şeriat biligin takduñ bile / İmdi bu kez al 'ilim kılçın ele
 Bu 'ilimdür âletüñ yidinçisi / Anuñ-ıla basılır şeytân süsi
 Kimde kim 'ilm oldı nefsi basdı ol / Kendü dîvin yiñdi başın kesdi ol
 'İlm elinde cümle bu fışk u fesâd / Zerre kadri kalmadı oldı kesâd
 Enbiyâ vü evliyâ bu 'ilm-ile / Açdılar dîn yolını kıldan kıla
 Pes bu 'âlimler-durur dîn alpleri / Kim bulardan sındı şeytân leşkeri
 (8614-19)

8. Yüksek irade/emek (himmet)

Âletüñ sekzinçisi himmet-durur / Kim irakdan düşmana irer zahm urur
 Süñüsü himmet-durur dîn alpinüñ / Ol sıdı burnın bu şeytân kalbinüñ
 Himmeti yok kişi hakk'a irmedi / Ol gelüp şeytân çerisin kırmadı
 (8622-24)

9. Dost/Arkadaş (yâr)

Her nebî kim geldi mülke dutdı yâr / Her velî bir yârı kıldı ihtiyâr

Yâr-ıladur yol erinüñ revnakı / Yâr-ıla buldı bulanlar ol hak'ı
Yâr-ıla vardı yolu togru varan / Yârı elden komadı kirtü eren
(8630-32)

...

Yâr-ıla hatm oldu uş tokzıncısı / Kim anuñla sındı ol düşmân süsi
Uş tamâm itdük bu alplık şerbini / Bir bir eytdük dünyayı vü hem dini
(8635-36)

SONUÇ

Aşık Paşa Garipname adlı eserinin *Dokuzuncu Destan* Bölümünü (8487-8650. beyitler) *kahramanlar* temasıyla, *Pehlevanlar ve Bahadırlara* ayırmıştır. Bölüm'de; *alplık* tanımına ve davranışlarına yer verilmiş olup alpler ve velilerin özelliklerinin ayrı ayrı dokuzar madde ile anlatıldığı görülmektedir.

Şair, alplık özelliklerinden alpin kılıcsız olmayacağını belirttiği sıralamada, alp ve gazi tipini birbirine eşdeğer kavram olarak kullanır:

Gâziler dini kılıçla açdılar / Kâfir oldur kim kılıçdan kaçdılar (8534)

Şaire göre, savaşçının yaşamı dini yüceltmek üzerinedir; alp, eren ve gazi yaşamını; *gazve* tavrı ile gazilerin önderi olan İslam Peygamberini örnek alarak düzenler:

Bil ki alplık yalnız olmaz iy safâ / Nitekim yalnız degüldi Mustafâ
Hak aña virmiş-idi feth-i mübin / Anuñ elinde açıldı uşbu dîn
(8544-45)

Aşık Paşa, eserinde kaydettiği düşüncelerini desteklemek için; alplık/erenlik ve gazilik özelliklerinin ve tip grubunun yaşam düsturunun Kur'an olması gerektiğini vurgulamak adına; metin arasında savaş veya nefisle mücadeleyi anlatan Kuran ayetlerinden iktibaslarına baş vurmuştur.

İnnâ fetahnâ leke fethan mübînen (48 /1)

Elâ inne evliyâa'llâhi lâ-havfun 'aleyhim velâhum yahzenûn (10/62)

Fe izâ 'azemte fetevekke'l 'ala'llâbi (3/159)

Müellif, *alp/alperen* ve *alplık* kavramlarını ilgili Bölüm boyunca tekrar eder.

Alp tipi ile, Doğu kültür dairesinin güçlü sembolü Rüstem benzetmesi, müellifin tipi nereye oturttuğunun belirgin göstergesidir. *At-avrat-silah* üçlüsünün dillere pelesenk olması örneğinde olduğu gibi; şair, alp tipini önce atıyla anmıştır.

Müellif anlatım üslubunda Boğaç Kagan anlatıcısı Dedem Korkut gibidir. Dil, Oğuz Türkçesi özellikleriyle sözlü metinlere yakındır.

Metinde alplık ile gazilik eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

Metnin çağrışım dünyası *savaş/savaşçı* çevresinde oluşmuştur; *Yiğit/savaşçı, at, yay, kılıç, süngü güç, cesaret, atılganlık (gayret)* vd.

Metnin anlatı biçmi, *hasbihal* ve *nasihat* tarzındadır. Tip grubu ve benzer tiplerin anlatıldığı edebi tür benzerlerinin *gazavatname, menakıpname, fütüvvetname ve velayetname*, olduğu düşünüldüğünde aynı üslubun ortak kullanımlı anlatılar olduğu ilgililerince hatırlanacaktır.

Garipname'nin yayıma hazırlayıcısı, Aşık Paşa'nın üslubunda *Mevlana etkisi açıktır* tespitinde bulunur. Aynı şekilde, şairin üslubu ve kullandığı dilin; Yusuf Has Hacı, Yunus, Hacı Bektaş etkileri de taşıdığı metinden takip edilebilmektedir.¹⁵

Şairin söyleyişteki üslubu Mevlana'nın *Mesnevi* çevirilerinde de uygulanmıştır.

¹⁵ Yavuz, a.g.e., *Giriş*.

ÖRNEK METİN¹⁶

DOKUZINÇI DÂSİTÂN DOKUZINÇI BÂBDAN BEYÂN
İDER PEHLEVÂNLAR VE BAHÂDURLAR AHWÂLİNİ BİL KİM
BAHÂDURLAR DOKUZ NESNEY-İLE MUHÂFAZAT-I MÜLK
VE MÂL İDERLER VE EHL-İ HAK DAHI DOKUZ NESNE-Y-İLE
MUHÂREBE A'DÂ-YI DİN VE AHZÂB-I ŞEYÂTİN İLE İDERLER

[8487]

*Kanı ol kim ister alplık adını / Almag ister düşmanından dadını
Düşmanın kabr eyleyüp basmak diler / Başını at yanına asmağ diler
Gelsün işitsün kim alplık ne-y-imiş / Alplaruñ sermâyesi niçe-y-imiş*

8490

*Eydeyüm bir bir saña ahvâlini / Kim bilesin alp erenler hâlini
Alplık eylep degmeden ad almadı / Yagıdan korkan durup dad almadı
Zîra kim alplık geñez nesne degül / Kim öñinde cümle düşmân ola kul
Kişi alp olmağa âlet aña / Ne gerekdür eydeyüm bir bir saña
Aña elbette tokuz nesne gerek / Evveli şol kim ola muhkem yürek*

8495

*Ürkmeye hiç nesneden kaypınmaya / Muhkem ola yagı görüp sınımaya
Alp eren oldur kim anuñ yüregi / Ola cümle leşkerüñ ol diregi
Yüregi muhkem kişi oldı diltir / Yagıya heybet birağur hemçü şir
Pes yürekdür alplıguñ ilk âleti / Anuñ-ıla olur alplık hâleti
Hak çü virdi ilk aña muhkem yürek / Pes ikinci, bâzuda kuvvet gerek*

8500

*Bâzusında kuvveti olmaz-ısa / Alp olımaz tende güci az-ısa
Alp erende kuvvet olmak yaraşur / Zîra çok kuvvetlülerle urışur
Bâzuda kuvvet gerekdür elde güç / Yagrını muhkem ola vü bilde güç
Alp eren güçlü gerek kim armaya / Gücsüz olsa alplığı başarmaya
Çünki kuvvet oldı cisminde tamâm / Bildi anuñ güçlüğün hâs u 'âm*

¹⁶ a.g.e., s. 430-435. (8486) rakam grubu metnin beyit numarasını; (430) rakam grubu eser sahife numarasını; (3/159) rakam grubu, Kuran'ın ayet ve sure numarasını karşılamaktadır.

8505

*Pes bu kez gayret gerek ol kişiye / Kim anuñla kendü cânına kıya
Alp ere gayret-durur üçinçi hâl / Gayreti olmaz-ısa alplık muhâl
Hamyet olmaz gayreti yok kişide / Görnidur kim ol kişi ne iş ide
Alplıguñ bir âleti hamyet-durur / hamyetün aslı nedür gayret-durur
Pes bilün gayret-durur yigrek hüner / Alplığı başarmaya gayretsüz er (430)*

8510

*Kişinün çün yüregi vü gücü var / Hem var anda gayret ü nâmüs u 'ür
Aña lâyük pes gerek bir at aña / Kim anuñla çapına ol dört yaña
Alplara dördinçi âlet at-durur / Alplara bu at key âlet-durur
Alplığı er ne'yle eyler at-ıla / Alp ere key at gerek kim atıla
Nitekim hamza binerdi Aşkar'a / Hem binüt olmışdı Düldül haydar'a*

8515

*Rüstem'ün Rağş adlu atı var-ıdı / Eyle bil kim kendüziyle yâr-ıdı
Pes gerekdür alp ere bir lâyük at / Alplaruñ adın çıkaran bayık at
At dahı oldı bu kez bir ton gerek / Kim anuñla örtile karın yürek
Ger ururlarsa kılıçla kesmeye / Katı yaydan ok dokınsa geçmeye
Hem görenler heybet ala karşudan / Aña karşı durımaya korkudan*

8520

*Alplaruñ çün berk yaragı olmaya / Yağı anuñ alpdugını bilmeye
Añsuzın ura anı bir kem kişi / Kem kişiye basıla muhkem kişi
Pes bişinçi âlet alpa ton-durur / Alpa alplık adını ton bildürür
Tonı öldi biligin daksun bile / Okını vü yayını alsun ele
Alp erenler eline çün yay ala / Alplığı anuñ cibânda yayıla*

8525

*Alplara altınçı âlet yay olur / Anuñ-ıla çavı ile yayılır
Katı yay çekmek ü uzatmak ere / Key hünerdür kime kim Tañrı vire
Alp kişi yaysuz yaraşmaz yağıda / Yay-ıla ol niçe dirnek tagıda
Alplara pes yay key âlet-durur / Düşmana karşı okı ol atdurur
Yayı oldı ger kılıç olmaz-ısa / Düşmana ol kılıcı salmaz-ısa*

8530

*Yalñuzın ok yay-ıla alp olmaz / Ok-ıla ol alplıg adın almaz
Alp elinde yaraşur eygü kılıç / Bige anuñçun degir uşbu kılıç
Pes kılıçdur âletüñ yidinçisi / Oldur alpuñ altını vü inçüsi
Kılıç üzre and anuñçun içilür / Kim bu kâfir kanı andan şaçılur
Gâziler dîni kılıçla açdılar / Kâfir oldur kim kılıçdan kaçdılar*

8535

*Pes kılıçdur evvel âlet alplara / Kılıç için mâl virürler alplara
Kılıç oldu, alp elinde süñü yok / Süñü işin işleyemez kılıç ok
Kolda süñü oynadan şol alp eren / Ol-durur şol kalbi kalbe ahtaran
Alp elinde süñü yavolak yaraşur / Erüñ alpi ilk süñüyle wuruşur
Süñüyi er anuñ-ıçun oynadur / Adı bilnür süñi çün kim oynanur*

8540

*Düşman anı görür eydür alp-durur / İmdi aña karşı kankı kalb durur
Süñü sekzinçi âletidür alp erüñ / Pes süñüsü olsa gerek alplaruñ
Cümle âlet oldu bu kez yârı yok / Bile ardınça yorır dildârı yok
Çün kafâdâr olmaya pes neyleye / Dört yanını kendü niçe bekleye
Bil ki alplık yalñuz olmaz iy safâ / Nitekim yalñuz degüldi Mustafâ*

8545

Hak aña virmiş-idi feth-i mübin / Anuñ elinde açıldı uşbu dîn

İnnâ fetahnâ leke fethan mübînen (48 /1)

*Şol yaranlar kim anuñla var-ıdı / hak yolında kamusı dildâr-ıdı
Pes bu alplık yalñuz olmaz yâr gerek / Yâr-ıçun ol cân u baş oynar gerek
Alplara tokzunçı âlet yâr-durur / Düşmanı yâr kuvvetiyle arıdur
İşbu tokuz nesnedür alp âleti / Bu tokuzsuz olmaz alplık hâleti*

8550

*Kimde varsa bu tokuz nesne tamâm / Alp adıyla okır anı hâs u 'âm
Adanur ol 'âlem içre alp adın / Ol bilür niçe'ydügin alplık dadın*

Uşbu zâbir alplığın eytdüm saña / Şerbü taktır eyledüm öñden soña
 Bildüñ alplık dünyada niçe-y-imiş / Diñle imdi din içinde ne-y-imiş
 Din içinde şoldur alplık kim kişi / Nefsini basmak ola her dem işi (432)
 8555

Dün ü gündüz çalışa nefsi-y-ile / Tâ ki nefsi düzige 'aklı bile
 Şöyle oldı bunlaruñ dirlikleri / Kim Çalap emri ola birlikleri
 Emr içinden taşra nesne sevmeye / Dünyayı sayd eyleyüben kovmaya
 Nefsüñ ulu leşkeri nedür hevâ / Bu hevâ şoldur kim ol dünyâ kova
 'Ömrini harc eyleye ol sevgüye / Geçdi gün ayrık aña kanda küye
 8560

Ol hevâdan toga hırs u kibr ü kin / Anuñ elinde harâb ola bu dîn
 Hem hased hem buhl u hem fisk u fesâd / Niçe dîn ehlin bular kılur kesâd
 Nefsde bunlardan ulu yokdur çeri / Alp er oldur kim sıya ol leşkeri
 İmdi anı sımaga bir er gerek / Kim ola bu dîn içinde ol direk
 Dîn direği diye cümle halk aña / Ol sıya bu leşkeri öñden soña
 8565

İy dîn ehli kandasın diñle sözüm / Toprag olsun anuñ izinde yüzüm
 Höd bu alplık kimde olsa şeksüzün / Ayagına süre cümle halk yüzün
 İmdi bir görlüm bu alp sermâyesin / Ne'ymiş anuñ nakd u genc ü mâyesin
 Alplığı ne'ymiş aña âlet nedür / Diñle imdi kim hikâyet nitedür
 Aña elbette tokuz nesne gerek / Kim anuñla ol ola dîne direk
 8570

Âlet ola ol tokuz nesne aña / Eydeyüm ol âleti bir bir saña
 İlk velî olmak gerekdür ol kişi / Kim anuñla başa ilte her işi
 Ol vilâyet tahtını kâyim duta / Lâcerem kim her ne oynarsa uta
 Ger vilâyet olmasa anda 'ayân / Din yolında alp degül bellü beyân
 Evliyâdur ol kim aña korku yok / Dünyada hem âbiretde kaygu yok
 8575

Elâ inne evliyâa'llâbi lâ-havfun 'aleyhim velâhum yahzenüne 10/62. (433)

*Pes vilâyet ilk aña degmiş gerek / Kim ola ol yürek içinde yürek
Bu vilâyet degdise kankı kula / Dîn içinde ol gerek kim alp ola
Evvel âlet bu vilâyetdür ere / Dîn içinde kime kim Tañrı vire
Bildüñ uş ilk âletin dîn alpınuñ / Anuñ-ıla añladuñ alpın dinüñ
İmdi gör ne'ymiş ikinçi âletin / Şoldur ol kim üze nefsuñ lâkatın
8580*

*Ol riyâzetdür erenler dirliği / Dîn içinde ol belürtdi erliği
Kimde kim yoksa riyâzet er degül / Anuñ-ıçun nefsinı yiñer degül
Çünkü kendü nefsinı ol yiñmeye / Dîn içinde niçe alplık eyleye
Pes riyâzet birle alp oldı kişi / Anuñ-ıla başa ilti her işi
Anuñ-ıla sındı bu dінде çeri / Anuñ-ıla oldı er dîn serveri
8585*

*Geldük imdi ol üçinçi âlete / Kim anuñla geldi her iş hâlete
Ol kifâyetdür ki başlarda olur / Anuñ-ıla her bir iş zabta gelür
Ger kifâyet olmayadı enbiyâ / Halkı niçe ündeyeydi Tañrı'ya
Bu kifâyet birle yolu açdılar / Halk içinde hayr u şerri seçdiler
Şol hevâyı bu kifâyet kesme / Kim yeñeydi nefsi ger ol basmasa
8590*

*Pes kifâyet mu'teber âlet-durur / Nefse hây öl dir ü boynın ol urur
Bî-kifâyet kimsene yol varmadı / Nefsine bastıdı iş başarmadı
İmdi dördinç âlete geldük bu kez / Ol dahı ne'ydüğini bildük bu kez
Ol bu 'ışkdur kim canı götrür uçar / Yügrük atdan ol uçar kuşdan geçer
Bindiler 'ışk atına dîn alpleri / Karşularna durmadı hergiz çeri
8595*

*'İşk-ıla açıldı âbir uşbu dîn / 'İşk elinde fânî oldı kibr ü kin
Yire göge irdi yitdi 'ışk eli / 'İşk ayagından yıkıldı nefsi ili
'İşk ulu âlet-durur dîn alpına / Bahtulu ol cân kim ol 'ışka bine
Pes bular kim 'ışka bindi inmedi / Sıdı nefsin kendü hergiz sınmadı (434)
Geldük ol bişinçi âlet ne'ydüğün / Eydeyüm bir bir saña niçe'ydüğün
8600*

Şol-durur ol kim tevekkül tonını / Tonana vü duta hakk'a yönini
 Ol tevekkül aña muhkem berk ola / Kim anuñla cânı gönli berk ola
 Geçmeye hergiz aña düşmân obı / Ya'ni dünyâ fikri vü şeytân obı
 Kimde kim yoksa tevekkül er degül / Kendü nefsi leşkerin yiñer degül
 Nitekim ol enbiyâ vü evliyâ / Kıldılar düpdüz tevekkül Tañrı'ya

Fe izâ 'azemte fetevekke'l 'ala'llâhi (3/159)

8605

Bu tevekküldür tonı dîn eblinüñ / Anuñ-ıla alrı oldı bu dinüñ
 Kime kim hak virdise ol hil'ati / Süren oldur dîn içinde devleti
 Ol dabı bitdi yine bir gör bu kez / Ne'ymiş ol altınçı âlet sor bu kez
 Ol şeri'at biligidür iy safâ / Kim kuşanmışdı anı ol
 Mustafâ Kangı şahsuñ kim bilinde ola ol / Cümle balk içre açukdur aña yol
 8610

Şeytan anuñ yolını bağlamadı / Âlemi dutdı anuñ görklü adı
 Bu şeri'at biliginüz kimsene / Bellü bil durmadı karşı düşmene
 Pes hakikat oldı kim dîn alpleri / Bu biligle sıdı cümle leşkeri
 Ulu âletdür şeri'at iy dede / Düşmeni kabr itmege bu dünyede
 Çün şeri'at biligin takduñ bile / İmdi bu kez al 'ilim kılın ele
 8615

Bu 'ilimdür âletüñ yidinçisi / Anuñ-ıla basılır şeytân süsi
 Kimde kim 'ilm oldı nefsi basdı ol / Kendü dîvin yindi başın kesdi ol
 'İlm elinde cümle bu fisk u fesâd / Zerre kadri kalmadı oldı kesâd
 Enbiyâ vü evliyâ bu 'ilm-ile / Açdılar dîn yolını kıldan kıla
 Pes bu 'âlimler-durur dîn alpleri / Kim bulardan sındı şeytân leşkeri
 8620

Her ki aldı bu 'ilim kılın ele / Sürdi kendü hükmini ilden ile (435)
 Çün 'ilim kılın bular aldı ele / İmdi himmet süñüsün dutsun bile
 Âletüñ sekzinçisi himmet-durur / Kim irakdan düşmana irer zahm urur
 Süñüsü himmet-durur dîn alpinüñ / Ol sıdı burnın bu şeytân kalbinüñ
 Himmeti yok kişi hakk'a irmedi / Ol gelüp şeytân çerisin kırmadı
 8625

*Pes bu himmet er elinde sünüdür / Er iseñ dîn düşmanın anuñla ur
Düşmanı urmağa key âletdür ol / Anuñ-ıla açılır bu togru yol
Cümle oldı kaldı bu kez togru yâr / Kim kıla ol yâr-ıçun cânın nisâr
Ulu âlet togru yârdur dünyede / Yâr-ıla açıldı bu dîn iy dede
Yalnızın hiç kimsene yol varmadı / Olmayınca yâr, işin başarmadı*
8630

*Her nebi kim geldi mülke dutdı yâr / Her veli bir yârı kıldı ibtiyâr
Yâr-ıladur yol erinüñ revnakı / Yâr-ıla buldı bulanlar ol hak'ı
Yâr-ıla vardı yolu togru varan / Yârı elden komadı kirtü eren
Pes bilün tokzıncı âletdür bu yâr / Dünyada dîn yâr-ıla dutdı karâr
Ol tokuz nesne ki vardı nâm-be-nâm / Dîn içinde âlet-idi ol tamâm*
8635

*Yâr-ıla hatm oldı uş tokzıncısı / Kim anuñla sındı ol düşmân süsi
Uş tamâm itdüğ bu alplık şerhini / Bir bir eytdüğ dünyayı vü hem dini
Ol tokuz bu tokuza geldi tamâm / Şerhi birle cümle bildi hâs u 'âm
İmdi gelsün her ki 'aklı var-ısa / Kendü 'aklı kendüziyle yâr-ısa
Añlasun kim bu hünerlerden biri / Kimde varsa dünyada oldur diri*
8640

*Yâ kişi dünyâ içinde er gerek / Yâ dîn içre hâkim ü server gerek
Yohsa bilsün gelmedükdür sağışa / 'Ömri geçdi irmedi bir sag işe
Her kim ol işde degüldür er degül / Yoga saygıl sen anı kim var degül
Çün bakarsañ kamu nesne işdedür / İlla işi her birinüñ gör nedür (436)
Kamu işdedür velikin farkı var / Kimisi sekbân u kimi şebriyâr*
8645

*Kimisi dutmuş gider hak emrini / Kimi külli yile virmiş ömrini
'Âşık işi ol ki 'ışka yanadur / Anı sevmek iş degül mi yâ nedür
Günde biñ kez şükr anuñ ihsânına / Kim mahabbet yazdı 'Âşık cânına
Kendü 'ışkı derdın uş viridi aña / Aña bu iş tap-durur önden soña
'İşk içinde ömrini sarf eylesün / Dilde dün gün 'ışk vasfın söylesün*
8650

İy Hudâyâ 'ışkdan ayırma bizi / 'İşk yolında togru dut ırma bizi

KAYNAKÇA

- Agah Sırrı Levend, *Gazavat-nâmeler, Mihailoğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi*, TTK Yayınları, Ankara 1956.
- _____, *Bâki Divânı* (Tenkitli Basım), (Haz. Sabahattin Küçük), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.
- Devellioğlu, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 6. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 1984.
- Kaplan, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar/Tip Tablilleri*, Dergah Yayınları, İstanbul 2011.
- Karakök, Tunay, "Osmanlı-Bizans ucunda iki savaşçı grup: Gaziler ve Akritailer", *Kesit Akademi Dergisi*, 4, 13 (2018), ss. 210-226.
- Yavuz, Kemal, *Âşık Paşa Garib-nâme I/1, 1/2*, AKM, Türk Dil Kurumu Yayını, İstanbul 2000.
- _____, *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayını, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1983.